

Imitație sau originalitate

Poate mai mult ca oriunde cei doi poli antinomici anunțați în titlu conțin — atunci când e vorba de artă — prin simpla lor conotație o judecată de valoare pozitivă sau negativă. Considerată prin natura ei unică, inimitabilă și irepetabilă opera pare a tinde către originalitatea absolută respingînd orice asemănare și ridicîndu-se singură pe tronul majestuos al unui despot. Să fie oare așa? Suveranii care ajung să domnească în conștiința noastră estetică nu sînt obligați să țină seama de dreptul la succesiune ereditară ca și la alianțele între dinastii? Și dacă este așa, măcar operele care se înșiră în cadrul aceleiași dinastii (curent, tendință, serie estetică) nu seamănă cituși de puțin între ele precum urmașii moștenesc ceva de la cei care le sînt părinți? Și da și nu. Dacă n-ar fi asemănări de nici un fel n-am mai putea vorbi de curente sau orientări artistice, dar pe de altă parte operele nu se nasc una din alta și nici măcar nu au același părinte.

Cum să numim atunci asemănările care le unesc în constelații cu un profil distinct dacă nu forme ale imitației? Împotriva unui asemenea calificativ se va protesta pe bună dreptate pentru că, făcînd parte din aceeași orientare romantică Byron și cu Victor Hugo nu s-au născut prin mimetism precum nici realității Balzac sau Tolstoi nu s-au copiat unul pe altul, iar Manet nu se va confunda cu Monet. Mergînd mai departe vom spune că, deși se aseamănă în multe privințe, Corneille și Racine rămîn figuri bine individualizate, teatrul renașterii engleze nu se poate reduce la Shakespeare, Gogol nu poate fi considerat descendentul nimănui, iar Caragiale rămîne, la rîndul lui, o figură unică, deși fiecărui dintre ei îi putem găsi corespondențe tematice sau stilistice, izvoare sau influențe mai vechi sau contemporane lor. La fel, în teatrul american, Arthur Miller

nu va fi niciodată pus în aceeași structură cu William Sarroyan; reprezentanți ai teatrului absurdului, precum Samuel Beckett și Eugen Ionescu rămîn de nesuprapus, iar filiațiile acestuia din urmă cu opera lui Caragiale nu sînt de ordin genetic și nici măcar funcțional.

Cum să numim atunci firele care leagă creatorii între ei? ce sînt asemănările, motivele comune, problematica aproape identică, uneori, între operele unor autori diferiți? Cred că întrebările numeroase ce se nasc dintr-o punere atît de radicală și categorică a problemei sînt tributare cel puțin unor neînțelegeri sau obișnuinței comode a spiritului de a vedea lucrurile dispuse exclusiv în cupluri polare, lipsite de orice tranziție și izolate monadic.

În primul rînd este neștiințific a nega imitației orice rol în istoria culturii, chiar dacă nu o vom transforma într-o lege, precum Gabriel Tarde, și nu vom explica totul prin prisma ei. *Imitația — preluarea unor teme sau chiar maniere artistice — există și nu duce automat la descalificare, dacă este prelucrată, iar ceea ce se imită nu este transformat într-un tabu.*

În al doilea rînd — chiar fără s-o vrea în mod expres sau uneori chiar fără să-și dea seama — filiațiile, corespondențele sau asemănările apar oricum, și simpla lor constatare nu descalifică opera. În fond, *un climat social-artistice comun nu poate genera similitudini sau o formulă artistică nu se poate impune chiar unor personalități distincte și bine conturate?*

În sfîrșit, atunci cînd imitația se transformă în asimilare organică ar fi fals să presupunem că ea dă naștere doar la epigoni, simple simulacre lipsite de individualitate. Unde este de altfel acea originalitate absolută către care se tinde cîteodată forțîndu-

se formele și încercându-se în mod artificial să se evite teme sau subiecte care au mai fost atacate? *Opera autentică nu este niciodată ruptă de trecutul genului, ramurii sau chiar al artei în genere, după cum ea nu se conformează în mod rigid și impersonal structurilor existente.*

Pentru a contracara opunerea antagonică a termenilor relației pe care o discutăm trebuie, după părerea mea, nu numai să recunoaștem inovației rolul creator de noi esențe și structuri, dar să admitem și un al treilea termen — ASIMILAREA — care ar corespunde integrării unor elemente existente dar privite dintr-o perspectivă inedită în funcție de circulația și interinfluența generală a valorilor. Poate că ar trebui să revizuiam puțin chiar și propozițiunea cu care am început: „arta este unică, inimitabilă, irepetabilă“. Il vom elimina pe Mihail Sebastian din câmpul dramaturgiei originale pentru că descoperim la el unduirea cehoviene sau vom renunța la G. M. Zamfirescu pentru notele sale naturaliste preluate poate de la Zola? Evident că

nu, după cum nu vom renunța din punct de vedere explicativ la filiațiile, corespondențele sau interinfluențele ce se pot stabili între autori diferiți, ba chiar între epoci dintre cele mai diferite.

Totul este ca asemenea posibile similitudini (și cred că nu există operă de artă care să nu semene cu absolut nimic, care să nu aibă măcar minime contacte cu contextul) să nu fie exacerbate, să nu se pornească în explicație de la premisa unei continuități absolute, pentru că așa ceva nu există nici pe planul mai puțin marcat de subiectivitate al științei dar mi-te în cel în care rolul suveran îl are personalitatea creatoare cum este în artă. Și pentru a nu ne mai zbate fals polemic între extreme, să pledăm în artă pentru AUTENTICITATEA OPEREI atât față de gândirea și simțirea creatorului ei, cât și față de realitatea pe care o reprezintă. Atunci contextul sincronie sau istoria culturii vor putea fi factori explicativi veritabili fără a mai permite ruptura totală sau dimpotrivă mimarea plată.

